

WOJCIECH GUZEWICZ*

Kościoły i parafie diecezji elckiej (cz. 20)

Dwudziesta część cyklu pt. *Kościoły i parafie diecezji elckiej* przedstawia kolejnych 5 parafii z diecezji elckiej, tj. pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Rajgrodzie, pw. Św. Józefa Oblubieńca Najświętszej Maryi Panny w Regielnicy, pw. Św. Szczepana w Rożyńsku Wielkim oraz dwie w Rucianem Nida (pw. Matki Bożej Miłosierdzia oraz pw. Trójcy Świętej). Tak jak to miało miejsce w poprzednich częściach, przy każdym kościele i parafii podawane są szczegółowe informacje, np. kiedy dany ośrodek powstał, kto go erygował oraz w jaki sposób jest zbudowana świątynia. Ponadto poszczególne opracowania zawierają informacje o lokalnych cmentarzach i różnych pomnikach nie tylko o charakterze religijnym, ale także pozareligijnym, opisy plebanii (zaplecza socjalnego parafii), wykazy miejscowości lub ulic przynależnych do parafii, zestawienia dotychczasowych proboszczów, informacje o wikariuszach oraz innych duchownych działających w parafiach. Dowiadujemy się też o ulokowanych tam zakonach (jeśli istnieją) oraz osobach powołanych, wywodzących się z omawianych wspólnot. Bazą bibliograficzną opisów stały się zasadniczo źródła drukowane, prace magisterskie (najczęściej poświęcone parafiom i miejscom kultu) oraz opracowania (literatura przedmiotu) – wykaz bibliografii znajduje się pod każdym hasłem.

Rajgród (Narodzenia Najświętszej Maryi Panny)

W średniowieczu Rajgród był jednym z głównych grodów obronnych Jaćwingów (pod nazwą Raj). Około 1280 r. został zajęty przez księcia litewskiego Narymunta. Przyjęła się wówczas nazwa Rajgrodu. Na mocy układu pokojowego z 1422 r. Rajgród przypadł Litwie. Sama nazwa Rajgród pochodzi najprawdopodobniej od jaćwieskiego słowa „Raj” i polskiego „gród” i oznacza, według niektórych badaczy, stojącą wodę lub bagno. Na początku XVI w. dobra te otrzymali Radziwiłłowie. Spadkobierczyni Radziwiłłów – Anna Kisz-

* ks. Wojciech Guzewicz – Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie Filia w Elku
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6759-0856>; e-mail: wojciech.guzewicz@uwm.edu.pl

czyna – w 1566 r. nadała Rajgrodowi prawa miejskie magdeburskie. Po powstaniu stycziowym Rajgród utracił prawa miejskie, które przywrócono dopiero w 1924 r. Od unii lubelskiej (1569 r.) Rajgród należał do Korony, od 1571 r. był miastem królewskim i siedzibą powiatu (do trzeciego rozbioru Polski). W czasie odwrotu wojsk tatarskich po bitwie pod Prostkami (1656) oraz w czasie obu wojen światowych miasteczko zostało dotkliwie zrujnowane. 8 września 1944 r. na Grzędach – Czerwonym Bagnie rozegrała się jedna z największych bitew partyzanckich, którą stoczył 9 Pułk Strzelców Konnych Armii Krajowej z Niemcami.

Pierwszy kościół powstał tu w pierwszej połowie XV w. za panowania księcia Witolda (1401-1430) lub Zygmunta Kiejstutowicza (1432-1440). Nie zachowały się jednakże dokumenty stwierdzające powstanie tegoż kościoła i parafii. W 1519 r. książę Michał Radziwiłł nadał nowy akt fundacyjny dla kościoła w Rajgrodzie i zwiększył uposażenie parafii do 4 włók (około 70 ha). Stary, drewniany kościół, stojący nad Jeziorem Rajgrodzkim uległ ruinie i został rozebrany. Nowy, wybudowany w 1662 r., służył wiernym przez prawie 100 lat, po czym też został rozebrany. Trzeci z kolei kościół, drewniany, pobudowano w 1764 r. i ten dotrwał do 1911 r. Wspomniane świątynie znajdowały się u podnóża góry zamkowej, w odległości ok. 1 km od obecnej świątyni, położonej nad brzegiem jeziora przy trasie Augustów–Warszawa.

Obecny kościół został zbudowany w latach 1906-1912 na planie krzyża łacińskiego, z czerwonej cegły, na podmurówce z kamienia. Jest trzynawowy z transeptem i dwuwieżową fasadą. (zaliczany do grupy budowli bazylikowych nadwiślańskiego neogotyku). Jego długość sięga 53 m, szerokość 36 m, wysokość do sklepienia 20, a wysokość wież 55 m. Konsekracji świątyni dokonał bp Romuald Jałbrzykowski (z Wilna) 29 czerwca 1929 r. Podczas II wojny światowej świątynia rajgrodzka została poważnie zniszczona (szczególnie w swoich górnych partiach). Odbudowano ją dopiero w latach osiemdziesiątych ubiegłego stulecia. Wewnątrz wież znajdują się dwa dzwony z 1990 r.: jeden o wadze 505 kg – pw. św. Józefa, a drugi o wadze ok. 550 kg poświęcony Matce Bożej Rajgrodzkiej.

Korpus kościoła jest pięcioprzęsłowy, prezbiterium trójbocznie zamknięte siedmiobocznym obejściem wokół głównego ołtarza, ujęte w prostokątne piętrowe skarbiec i zakrystię. Nawy boczne i obejście otwarte ostrołukowymi oprofilowanymi arkadami, wspartymi na ośmiobocznych filarach. Sklepienia krzyżowo-żebrowe, spływające na wieloboczne filary przyścienne z wiązkami słupów. Nad głównym wejściem znajduje się chór muzyczny z ażurową ostrołukową balustradą arkadową, a na nim 31-głosowe organy z 1926 r. Sklepienia w kruchcie i prezbiterium są murowane; w kruchcie ośmiopółkowe, w prezbiterium dwunastopółkowe. W nawie głównej umieszczono ostrołukowe okna, a w transepcie okna ostrołukowe trójdzielne. Prezbiterium natomiast ozdabiają cztery okna z witrażami, które przetrwały pożogę wojenną.

Wewnątrz świątyni centralne miejsce zajmuje dwukondygnacyjny, gotycki, drewniany ołtarz główny z roku 1958. Wysokość nastawy ołtarza wynosi 12 m. W środkowym polu, między kolumnami, nad tabernakulum, widnieje słynący łaskami obraz Matki Boskiej Rajgrodzkiej, dla którego zasłonę stanowi obraz malowany na płótnie, przedstawiający św. Annę z Maryją jako dziewczynką. Po bokach ołtarza umieszczono dwie XIX-wieczne figury świętych Piotra i Pawła, u góry zaś figurę św. Józefa z Dzieciątkiem na ręku. Obraz Matki Bożej Rajgrodzkiej z Dzieciątkiem powstał w XVIII wieku. Został wykonany techniką olejną na płótnie i ma wymiary 165 na 140 cm. Sama postać Maryi łącznie z koroną, którą pobłogosławił Papież Jana Paweł II w Elku dnia 8 czerwca 1999 roku, mierzy 73 cm.

W 1983 r. ze względu za słynący łaskami obraz Rajgrodzkiej Pani biskup łomżyński Juliusz Paetz podniósł kościół pw. Narodzenia NMP do rangi sanktuarium. Z kolei 5 sierpnia 2000 r. bp elcki Wojciech Ziemba w asyście bpa łomżyńskiego – Stanisława Stefanka, bpa pomocniczego elckiego – Edwarda Samsela, bpa pomocniczego łomżyńskiego – Tadeusza Zawistowskiego oraz licznie zgromadzonych duchownych i wiernych koronował ten obraz koronami papieskimi.

Wewnątrz świątyni, obok ołtarza głównego, znajdują się jeszcze się cztery ołtarze boczne: św. Stanisława Kostki (w lewej nawie), po bokach figury św. Kazimierza i św. Jadwigi, ołtarz św. Andrzeja Boboli (w prawej nawie), po bokach figury św. Franciszka z Asyżu i św. Antoniego z Padwy, ołtarz Przemienia Pańskiego (w lewej części transeptu) oraz ołtarz Chrystusa dźwigającego Krzyż (w prawej części transeptu). Poza tym w nawach bocznych znajdują się witraże, a w transepcie dwa obrazy: św. Antoniego i Najświętszego Serca Jezusa. Na ścianach świątyni umiejscowione są pochodzące z lat pięćdziesiątych stacje Drogi Krzyżowej. Pod chórem znajdują się dwie tablice: jedna upamiętniająca ks. Józefa Radwańskiego, druga nawiązująca do bitwy pod Grzędami. Nad głównym wejściem do świątyni widnieje napis: „Ora et labora”. Ambona pochodzi z XVIII wieku, wykonano ją z drewna jesionowego. Chrzcielnica natomiast pochodzi z XX w., swoim wyglądem przypomina kielich. Drewnianą przykrywą chrzcielnicy wieńczy rzeźba św. Jana Chrzciela.

Na terenie parafii znajduje się kilka kaplic filialnych. Jedną z nich, pw. św. Antoniego, ufundowano w Pieńczykowie w 1922 r. Zbudowano ją na planie prostokąta, z drewna, o długości 7 m, szerokości 5 m, wysokości do sklepienia 3,5 m. W głównym ołtarzu umieszczono duży drewniany krzyż o prostych ludowych cechach. Obiekt poświęcił proboszcz parafii ks. Józef Januszewski 13 czerwca 1953 r.

Dwie kolejne kaplice, znajdujące się w Woznejwsi i w Łabędniku, pochodzą z lat osiemdziesiątych XX w. Pierwsza z nich jest konstrukcji murowanej, o długości 16 m, szerokości 14 m, wysokości do sklepienia 5,5 m. Wewnątrz centralne miejsce zajmuje ołtarz, a w nim obraz Matki Boskiej i św. Michała Archanioła oraz tabernakulum. Kaplicę poświęcił bp Tadeusz Zawistowski

1 grudnia 1991 r. Natomiast kaplica w Łabędniku powstała z domu mieszkalnego zbudowanego na planie prostokąta o wymiarach: długość 12 m, szerokość 7 m i wysokość do sklepienia 3 m. Po wyremontowaniu obiektu (wyburzono ścianki, położono boazerię, wymieniono podłogi) ustawiono drewniany ołtarz oraz zawieszono obrazy: Matki Boskiej, św. Antoniego (patrona kaplicy) i Miłosierdzia Bożego.

Pierwsza wzmianka o cmentarzu w Rajgrodzie pochodzi z roku 1519, kiedy to został ufundowany przez Mikołaja Radziwiłła nowy kościół. W pamięci najstarszych parafian funkcjonuje nazwa „cmentarz stary” na określenie cmentarza grzebalnego położonego naprzeciw obecnego kościoła parafialnego. Zajmuje on powierzchnię ok. 1 ha. Plan jego przypomina prostokąt, brak jest tu wyraźnie zaznaczonych kwater. Za datę erekcji cmentarza przyjmuje się rok 1874. Na terenie cmentarza znajduje się zabytkowa kaplica z 1826 r., której fundatorem był Szymon Bagiński, dziedzic z Podliszewa. Drugi cmentarz, o powierzchni ok. 2 ha, znajduje się przy wyjeździe z Rajgrodu na Warszawę. Założono go po II wojnie światowej.

Plebania to budynek wymurowany z czerwonej cegły, piętrowy, o dachu dwuspadowym przykrytym blachą. Pochodzi z lat trzydziestych ubiegłego stulecia. Powierzchnia użytkowa budynku wynosi ok. 900 m².

Własnością parafii jest także Dom Katolicki im. Jana Pawła II „Barka” z 2004 r. Jest to budynek przeznaczony na potrzeby parafii i pielgrzymów, parterowy, z użytkowym poddaszem. Całość o powierzchni 915 m² zbudowana jest na rzucie dwóch symetrycznych kwadratów i prostokąta i pokryta dachem wielospadowym. Bryłę budynku urozmaica podcień wejścia i taras.

W odległości kilkuset metrów od kościoła w kierunku północno-wschodnim, na niewielkim wzgórzu przy drodze do Augustowa, w 2006 r. wzniesiona została Droga Krzyżowa. Każda stacja zbudowana jest z kamienia szlachetnego i przedstawia poszczególne momenty z męki i śmierci Chrystusa. Droga Krzyżowa stanowi wotum dziękczynne parafian i miejscowych księży za dar posługi Jana Pawła II. Poświęcenia Kalwarii dokonał bp Romuald Kamiński 6 sierpnia 2010 r.

W 1925 r. parafię tworzyło 8500 wiernych, w 1974 r. – 6900, w 1997 r. – 5200, a w 2017 r. – ok. 4300. Dziś parafię tworzą 32 miejscowości: Barszcze, Bełda, Ciszewo, Czarnawieś, Judziki, Kosyły, Kozłówka, Kroszewo, Kukowo, Kuligi, Łabędnik, Łazarze, Pieńczykowo, Pieńczykówek, Popowo, Przestrzele, Rajgród, Reszki, Rumiejki, Rybczyzna, Skrodzkie, Solistówka, Sołki, Stoczek, Tama, Tobyłka, Tobyłka, Turczyn, Tworki, Wojdy, Woznawieś, Żrobki.

Rajgród jest siedzibą dekanatu, w skład którego wchodzi parafie: Borzymy Pruska, Rajgród, Rydzewo Rajgrodzkie i Wiśniowo Elckie.

Od chwili zakończenia II wojny światowej funkcję proboszcza w parafii pełnili kolejno: ks. Waclaw Olender (1946-1955), ks. Józef Januszewski (1955-1964), ks. Eugeniusz Niecikowski (1964-1981), ks. Sławomir Sztachański (1981-1983, administrator), ks. Antoni Kapusta (1983-1986), Kazimierz Gacki

(1986-1993), ks. Jerzy Kijkowski (1993-1994, administrator), ks. Hieronim Mojżuk (od 1994 r.).

W parafii pracuje też zwykle od 1 do 2 wikariuszy. Z parafii pochodzą m.in. ks. Stanisław Nowicki, ks. Eugeniusz Ciborowski, ks. Mirosław Sebnia, ks. Zbigniew Jaworski, ks. Andrzej Borkowski, ks. Krzysztof Mulewski, ks. Adrian Sadowski, s. Beata Zimińska CSFN, s. Alicja Gołębowska SM, s. Giacomina Liszewska PDDM, s. M. Jadwiga od Krzyża Kossakowska OCD, s. M. Kinga Danowska OP.

J. Wiśniewski, *Dzieje osadnictwa w powiecie augustowskim od XV w do końca XVIII wieku*, w: *Studia i materiały do dziejów Pojezierza Augustowskiego*, red. J. Antoniewicz, Białystok 1967, s. 13-294; J. Wiśniewski, *Dzieje osadnictwa w powiecie grajewskim do połowy XVI wieku*, w: *Studia i materiały do dziejów powiatu grajewskiego*, red. M. Gnatowski, H. Majecki, t. 1, Warszawa 1975, s. 9-252; M.J. Szymanowska, *Rajgród w latach 1796-1914*, Białystok 1987 [mps AUMR]; W. Jemielity, *Dekanat Grajewski*, Łomża 1990; W. Jemielity, *Sanktuaria maryjne w diecezji łomżyńskiej*, Łomża 1991, s. 131-148; J. Sobolewski, *Rajgród. Sanktuarium maryjne*, Rajgród 1996; J. Wawiórka, *Działalność duszpasterska parafii Narodzenia NMP w Rajgrodzie w latach 1945-1992*, Warszawa 1996 [mps BWSDE]; E. Poborska, *Dzieje szkoły w Rajgrodzie w latach 1918-1939 na tle przemian oświatowych*, Białystok 1999 [mps AUMR]; J. Sikora, *Z cyklu: Z wizytą w Parafii Rajgród*, „Martyria” 1999, nr 9, s. 12, 24; J. Sikora, *Koronacja obrazu Matki Bożej Rajgrodzkiej*, „Martyria” 2000, nr 9, s. 3; R. Krajewski, *Cmentarz parafialny w Rajgrodzie – studium historyczno-liturgiczne*, Warszawa 2001 [mps BUKSW]; T. Białous, J. Sobolewski, *Ks. Józef Radwański. Trudności człowieka hartują*, Rajgród 2003; W. Guzewicz, *Sanktuaria diecezji elckiej*, Elk 2011; *Schematyzm Diecezji Elckiej 2012. Stan z 15 września 2012 r. w roku Jubileuszu XX-lecia istnienia Diecezji Elckiej*, red. A. Skowroński i in., Elk 2012, s. 444-447; W. Guzewicz, *Rajgród*, „Encyklopedia Katolicka”, t. 16, Lublin 2012, kol. 1175-1176; *Schematyzm Diecezji Elckiej 2017: w roku Jubileuszu XXV-lecia istnienia Diecezji Elckiej. Stan na 1 października 2017 r.*, [opr. M. Maczan], Elk 2017, s. 192.

Regielnica (Św. Józefa Oblubieńca NMP)

Regielnicę założono w 1448 r. jako wieś szlachecką. W 1544 r. książę Albrecht nadał 5 włók i 20 mórg ziemi Janowi Maleckiemu, proboszczowi elckiemu. W 1905 r. Regielnica wraz z Kałęczynami stanowiła dobra rycerskie obejmujące 456 ha ziemi, lasów, łąk i jezior. Funkcjonowała tu m. in. cegielnia, mleczarnia i karczma, a wcześniej, za czasów wspomnianego Jana Małeckiego, także drukarnia. W tej ostatniej powstał prawdopodobnie *Nowy Testament Erasma Roterodamskiego w języku polski prawie a własnymi słowy z wielką pilnością przełożony. Joannes Maletius* (Lycae 1552). Zezwolenia na druk Małeczki jednak nie otrzymał, gdyż jego przeciwnicy w Królewcu skłonili księcia Albrechta do przyznania prawa wyłączności na wydanie Pisma Świętego w języku polskim Seklucjanowi. Z drobniejszych druków powstałych w drukarni regielnickiej na uwagę zasługuje *Litania polska dla kościołów pol-*

skich Księstwa Pruskiego, na jawność wydana – pieśń pióra samego Małeckiego oraz inna jego modlitwa: Broń nas Panie przy twem słowie.

Po drugiej wojnie światowej wierni, którzy osiedli się w Regielnicy i okolicach, należeli do parafii św. Wojciecha w Ełku, później do Wiśniowa Ełckiego, a następnie do parafii św. Rafała Kalinowskiego w Ełku. Parafię w Regielnicy erygował bp Wojciech Ziemia 24 czerwca 1994 r. i włączył do dekanatu ełckiego pw. Matki Bożej Fatimskiej.

7 maja 2017 r. bp Jerzy Mazur dokonał ceremonii pobłogosławienia i wmurowania kamienia węgielnego w nowobudowanej świątyni (prace przy wznoszeniu obiektu trwały już od 2015 r.). Budynek kościoła w swojej bryle nawiązuje do jednonawowych wiejskich kościołów mazurskich. Fasada frontowa posiada symetrycznie umieszczona nad wejściem głównym wieżę dzwoniczą na planie kwadratu. Wieża zakończona krzyżem kutym stalowym. Szczyty w elewacjach bocznych mieszczące kaplice boczne są reminiscencją transeptu. Część zakrystiana jest obniżona dachem w stosunku do zakończenia nawy głównej. Powierzchnia zabudowy kościoła wynosi ok 375 m².

Wewnątrz, na ścianie głównej prezbiterium, znajduje się znacznych rozmiarach krzyż z figurą Jezusa Ukrzyżowanego, a pod nim tabernakulum. W kościele są dwa ołtarze boczne: Miłosierdzia Bożego z obrazem Jezusa ufam Tobie oraz ołtarz św. Józefa z obrazem św. Rodziny. Obok tego ostatniego ołtarza ustawiono ołtarz z figurą Matki Bożej Niepokalanej.

Warto dodać, iż początkowo funkcję kościoła parafialnego pełniła tymczasowa kaplica, umiejscowiona w murowanym budynku mieszkalnym, pochodzącym jeszcze sprzed I wojny światowej, gruntownie odremontowanym w latach pięćdziesiątych ubiegłego stulecia. Oprócz kaplicy w budynku znajdowały się tam lokale mieszkalne. Lokal na kaplicę wydzierżawiony został parafii przez Urząd Gminy w Ełku.

Na terenie parafii kult Boży odbywa się jeszcze w kaplicy filialnej w Reglu. Jest to budynek parterowy, murowany, o dachu dwuspadowym. Dawniej mieściła się tu szkoła podstawowa (do 1973 r.). Kaplica zajmuje pomieszczenie o wymiarach 5 m na 8 m z przedsionkiem o powierzchni 11 m². W kaplicy znajduje się ołtarz soborowy, Droga Krzyżowa, figury Najświętszej Maryi Panny i św. Józefa oraz obraz Najświętszego Serca Jezusa, wykonany przez miejscowego artystę.

Budynek plebanii znajduje się kilkadziesiąt metrów od kościoła parafialnego. Na plebanię został przeznaczony w 1994 r. Wcześniej były tu pomieszczenia PGR-u. Całość jest murowana, parterowa, o powierzchni ok. 160 m².

Parafia nie posiada własnego cmentarza. Wierni chowani są zazwyczaj na cmentarzu komunalnym w Ełku.

W 1997 r. do parafii należało ok. 600 katolików, a w 2017 r. – ok. 650. Zamieszkują oni pięć miejscowości: Kałęczyny, Koziki, Regiel, Regielnicę i Sordachy.

Dotychczas opiekę duszpasterską w parafii sprawowali: ks. Andrzej Amielawski (1994), ks. Tadeusz Herman (1994-1995), ks. Antoni Sawicki (1995-1998), ks. Władysław Łada (1998-2006), ks. Robert Leśniewski (od 2006 r.). Każdorazowy proboszcz obok funkcji duszpasterskich administruje także gospodarstwem rolnym Wyższego Seminarium Duchownego, w skład którego wchodzi ponad 300 hektarów ziemi. Z parafii pochodzą m.in. ks. Krzysztof Krasnobajew, s. Mirosława Kuligowska OSB.

W. Guzewicz, *Kościół i parafie ziemi elckiej*, Elk 2008, s. 141-146; *Schematyzm Diecezji Elckiej 2012. Stan z 15 września 2012 r. w roku Jubileuszu XX-lecia istnienia Diecezji Elckiej*, red. A. Skowroński i in., Elk 2012, s. 448-449; *Schematyzm Diecezji Elckiej 2017: w roku Jubileuszu XXV-lecia istnienia Diecezji Elckiej. Stan na 1 października 2017 r.*, [opr. M. Maczan], Elk 2017, s. 193; T. Białous, R.S. Leśniewski, *Błogosławieni trudnych czasów orędujcie za diecezją elcką*, Elk 2017.

Rożyńsk Wielki (Św. Szczepana)

Rożyńsk (niem. Gross Rosinsko) został założony na prawie magdeburskim w 1471 r. przez braci Macieja, Jana, Jerzego i Bartłomieja oraz ich siostrzeńców Pawła i Macieja. W 1550 r. osada ta stała się wsią czynszową, a właścicielem jej był Łukasz Różyński. W czasie reformacji ludność Rożyńska i okolic przyjęła luteranizm, ale zachowała kult św. Erazma (zbór ewangelicki miał tu powstać jeszcze przed 1565 r.). Gdy w 1656 r. kościół szczęśliwie uniknął zniszczenia przez Tatarów, Mazurzy ewangelicy uznali to za cud św. Erazma i tłumnie nawiedzali kościół na Przemienienie Pańskie. Kronika kościelna podaje, że na widok witraża przedstawiającego św. Erazma Tatarzy ugasił już rozniecony ogień, dzięki czemu świątynia przetrwała ten najazd w przeciwieństwie do większości zabudowań wsi.

Wraz z zakończeniem II wojny światowej i przybyciem ludności polskiej wyznania rzymskokatolickiego poczyniono starania o utworzenie w Rożyńsku parafii, jednakże z braku odpowiedniej liczby kapłanów w diecezji, a później także stosownego pozwolenia władz państwowych decyzję tę odłożono. W lutym 1958 r. bp Tomasz Wilczyński utworzył w Rożyńsku samodzielny wikariat parafii w Drygałach, wyznaczając ks. Antoniego Zdunka na duszpasterza Rożyńska Wielkiego z zamieszkaniem na miejscu. Formalnie parafię utworzono dopiero 23 lipca 1982 r. (bp Jan Obląk). Obecnie należy do dekanatu św. Antoniego Padewskiego w Białej Piskiej.

Pierwsza świątynia powstała w Rożyńsku Wielkim najprawdopodobniej ok. 1500 r., jeszcze za czasów krzyżackich. Był to kościół drewniany, kryty strzechą, poświęcony św. Erazmowi. Od zachodu wybudowano wieżę w rzucie prostokąta bądź kwadratu, z jedną trzecią włączoną w obręb korpusu. Wyposażenie wnętrza nosiło cechy renesansu niderlandzkiego, który był modny na Prusach od połowy lat trzydziestych XVI w. Ołtarz główny pochodził z XVII w. (obecnie znajduje się w Skansenie Budownictwa Ludowego w Olsztynku).

Kościół ten został rozebrany w 1894 r. z powodu złego stanu technicznego. Na miejscu, gdzie stał ołtarz tegoż kościoła, stoi dziś obelisk z napisem: *Hier stand der Altar der alten Kirche. Groß Rosinsko. 1589-1892.*

Dziś głównym miejscem kultu w Rożyńsku Wielkim jest kościół pw. św. Szczepana. Został on zbudowany w latach 1889-1892, w stylu neogotyckim, z czerwonej cegły na kamiennej podmurówce (do wysokości 1 m). Wieża kościoła jest pięciopoziomowa i została nakryta dachem namiotowym. W wieży kościoła wisi duży dzwon. Drugi został wywieziony po zakończeniu działań wojennych w 1945 r. do parafii Białaszewo.

W centralnym miejscu znajduje się prezbiterium, a w nim trzy zabytkowe witraże, które przedstawiają sceny z życia Jezusa: (od prawej) – Wniebowstąpienie Pana Jezusa, Śmierć Jezusa na Krzyżu oraz Narodzenie Pana Jezusa. Zabytkowe witraże pochodzą z roku 1900. Ołtarz główny został umiejscowiony w pośrodku prezbiterium na dwustopniowym drewnianym podwyższeniu. Wykonał go Stefan Zawistowski z Ełku z drzewa dębowego w roku 1960. Ołtarz architektoniczny, trójosiowy, jednokondygnacyjny, ze zwieńczeniem. W jego centralnej części umiejscowiony jest obraz Matki Bożej Nieustającej Pomocy, który zasłaniany jest obrazem św. Szczepana. Po lewej stronie ołtarz zdobi figura przedstawiająca świętego Piotra, natomiast po prawej stronie umiejscowiony jest święty Paweł. Tabernakulum pancerne wykonał Piotr Majewski z Ełku.

Naprzeciw ołtarza znajduje się chór, a na nim organy z 1895 r. Wykonane zostały w pracowni Wilhelma Sauera we Frankfurcie nad Odrą. Organy posiadają 18 głosów. W latach 2009-2018 odbyło się tu 10 edycji Międzynarodowego Festiwalu Muzyki Organowej i Kameralnej w Rożyńsku Wielkim.

Na terenie parafii znajdują się dwie kaplice dojazdowe: w Krzątkach i Dybówku. Pierwsza mieści się w budynku dawnej szkoły podstawowej i zajmuje ok. 40 m² jego powierzchni. Cały parterowy obiekt został wymurowany z cegły, ma zagospodarowane poddasze, pochodzi z początku XX w. Jako pierwszy do Kurzątek zaczął dojeżdżać ks. Czesław Drężek w 1976 r. Było to przy okazji poświęcenia pól, rekolekcji wielkopostnych czy obchodów Tygodnia Miłosierdzia. Kaplica w Dybówku znajduje się w budynku po dawnej świetlicy PGR. Datę powstania budowli określa się na koniec lat pięćdziesiątych ubiegłego stulecia. Na ośrodek kultu miejsce to zostało przeznaczone w latach dziewięćdziesiątych XX w.

Bezpośrednio po II wojnie światowej w Rożyńsku nie było cmentarza, nie było zresztą i kogo chować. Prawie wszystkich zmarłych wywożono na „polskie tereny”, bo – jak powszechnie sądzono – tereny Rożyńska w przyszłości mogą odpaść od Polski. Tylko dzieci i niektórych starszych chowano na cmentarzu przy kościele. Do dziś znajdują się tam ich krzyże i nagrobki. W połowie lat siedemdziesiątych (styczeń 1976 r.) władze państwowe oddały katolikom na pochówki dawny cmentarz ewangelicki, założony na przełomie XIX i XX w. Zaraz potem dokonano na tym cmentarzu niezbędnych prac adaptacyjnych

i rozpoczęto systematyczne chowanie zmarłych. Uroczystego poświęcenia cmentarza dokonał bp Jan Obląk 13 czerwca 1977 r. Cmentarz znajduje się na wzgórzu, na skraju wsi, w odległości ok. 300 m od kościoła. Założony na planie zbliżonym do kwadratu, ma ok. 0,7 ha powierzchni. Obok cmentarza parafialnego znajduje się jeszcze kilkanaście cmentarzy poewangelickich w miejscowościach przynależących do parafii.

Plebania to budynek murowany, piętrowy, z zagospodarowanym poddaszem. Wzniósł go ks. Marek Waluś pod koniec swojego duszpasterzowania w Rożyńsku Wielkim.

W 1997 r. i w 2017 r. do parafii należało ok. 800 katolików. Zamieszkują oni kilkanaście miejscowości: Bzury, Ciernie, Czyprki, Dmusy, Dybowo, Dybówko, Guty Rożyńskie, Jebramki, Kibisy, Krzywińskie, Kurzątki, Marchewki, Nowaki, Olszewo, Rożyńsk Wielki, Sokoły Jeziorne, Taczki oraz Wojtele.

Administratorami i proboszczami parafii byli następujący duchowni: ks. Antoni Zdunek (1958-1962), ks. Bronisław Magdziarz (1962-1965), ks. Jan Magdziarz (1965-1968), ks. Henryk Kurach (1968-1973), ks. Czesław Dręzek (1973-1978), ks. Józef Świechowski (1978-1982), ks. Edward Grabarek (1982-2005), ks. Marek Waluś (2005-2018) oraz ks. dr Marcin Oleksy (od 2018 r.). Z parafii pochodzą m.in. ks. Stanisław Markowski, ks. Daniel Kowalski, ks. Wiesław Kropiewnicki, s. Stanisława Zaborowska ZMBM, s. Weronika Trojanowska ZMBM.

Ocalić od zapomnienia: Parafia Rożyńsk Wielki, Ełk–Rożyńsk Wielki 2006; W. Guzewicz, Kościół rzymskokatolicki na ziemi elckiej po II wojnie światowej (1945-1992). Uwarunkowania i struktura, „Rocznik Elcki”, 3(2007), s. 72-98; W. Guzewicz, Kościoły i parafie ziemi elckiej, Ełk 2008, s. 147-153; W. Guzewicz, Parafia Rożyńsk Wielki 1958/1982-2008, Ełk 2008; Schematyzm Diecezji Elckiej 2012. Stan z 15 września 2012 r. w roku Jubileuszu XX-lecia istnienia Diecezji Elckiej, red. A. Skowroński i in., Ełk 2012, s. 450-452; W. Guzewicz, Przeszość i teraźniejszość kościołów i parafii dekanatu pw. św. Antoniego Padewskiego w Białej Piskiej, Ełk 2012, s. 75-86; Schematyzm Diecezji Elckiej 2017: w roku Jubileuszu XXV-lecia istnienia Diecezji Elckiej. Stan na 1 października 2017 r., [opr. M. Maczan], Ełk 2017, s. 194; D. Kowalski, Miejsca kultu w parafii pw. Świętego Szczepana w Rożyńsku Wielkim, Olsztyn 2017 [mps BUWM]; W. Guzewicz, Parafia Rożyńsk Wielki (historia – ludność – miejsca kultu), „Civitas et Lex”, 8(2021), nr 2(30), s. 73-87.

Ruciane Nida (Matki Bożej Miłosierdzia)

W XVIII wieku w miejscu, gdzie dziś rozciąga się miasteczko Ruciane, znajdowała się gajówka. Potem, tj. w XIX w., leśniczówka i niewielka osada leśna. Aż do roku 1899 stanowiły one kolonię majątku leśnego Guzianki. Następnie utworzono osobną jednostkę administracyjną, gminę (jednostkową) Rudeczany. Dzięki uruchomieniu linii kolejowej Olsztyn–Ełk ze stacją w Rucianem oraz komunikacji pasażerskiej na jeziorach mazurskich Ruciane stało się jednym z najważniejszych ośrodków turystycznych w dawnych Prusach

Wschodnich. Szkoła powstała tutaj na przełomie XIX i XX w. Po drugiej wojnie światowej nastąpił szybki rozwój Rucianego, na który obok turystyki wpływały Zakłady Płyt Pilśniowych i Wiórowych, przyczyniając się do wzrostu liczby mieszkańców (miejsca pracy). Gdy zaś dzięki powstaniu nowych domów mieszkalnych i ośrodków turystycznych Ruciane i Nida zespoliły się terytorialnie, miejscowości nadano prawa miejskie (1966 r.).

Przed II wojną światową Ruciane było osadą zamieszkałą przez ewangelików. W 1909 r. przygotowali oni plany budowy kościoła wraz z plebanią. Kościół został wybudowany prawdopodobnie w roku następnym. Po drugiej wojnie światowej w opuszczonym przez protestantów Rucianem osiedlili się katolicy, którzy przejęli kościół i poświęcili go Matce Boskiej Ostrobramskiej (1947r.). W 1949 r. utworzono tu samodzielny ośrodek duszpasterski. Kanonicznie parafia powstała dopiero 20 kwietnia 1962 r., na mocy dekretu biskupa Tomasza Wilczyńskiego. Parafia należy do dekanatu św. Huberta w Piszcu.

Kościół pw. Matki Bożej Miłosierdzia Ostrobramskiej jest murowany, jednonawowy, salowy, zbudowany w kształcie prostokąta. Powierzchnia użytkowa świątyni wynosi 180 m², może ona pomieścić 700 osób. Długość kościoła wynosi 18 m, szerokość 10 m, a wysokość 15 m.

Prezbiterium umieszczono we wschodniej części kościoła. Jest ono prostokątne, zwieńczone łukiem, nad którym widnieje napis: „Ducha nie gaście”. W centrum prezbiterium usytuowano ołtarz soborowy wykonany z marmuru. Na głównej ścianie umieszczono tabernakulum w formie szafki dwudrzwiowej. Wokół tabernakulum – płaskorzeźba przedstawiająca promienie, w które wpisany jest krzyż. Z prawej strony od tabernakulum, zauważamy duży drewniany krzyż z wizerunkiem Jezusa Ukrzyżowanego. W prezbiterium, po lewej stronie od ołtarza, umiejscowiono ambonę marmurową z płaskorzeźbą przedstawiającą Dekalog oraz mosiężny lichtarz na cztery świece. Przed prezbiterium od strony południowej znajduje się chrzcielnica z trzonem marmurowym, czaszą w formie czworokąta i pokrywą zwieńczoną krzyżem. Po stronie północnej przed ołtarzem wisi obraz Jezusa Miłosiernego, a po stronie południowej obraz Matki Bożej Miłosierdzia z 1958 r.

Na placu przykościelnym znajduje się m.in. budynek katechetyczny z przełomu lat 70. i 80 o wymiarach 15 m na 11 m i wysokości do stropu – 8 m, wolno stojąca dzwonnica z trzema dzwonami, które poświęcił bp Edward Samsel w 2001 r., figura Matki Bożej, przy której odprawiane są niektóre nabożeństwa i Msze św. oraz krzyż misyjny z 2005 r.

Do parafii należy również kaplica filialna pw. św. Judy Tadeusza w Wejsunach, którą zbudowano w 1989 roku. Powstała wg projektu p. Antoniego Cieloszczyka na fundamentach starego magazynu. Sama budowa trwała trzy miesiące. Kaplicę poświęcił bp Edmund Piszcz 5 lipca 1989 r. Jest to budynek jednonawowy, o dachu pokrytym dachówką i zwieńczonym małą kopułką, o wymiarach 20 m na 9 m i wysokości 6 m. W niewielkim prezbiterium znajduje się marmurowy ołtarz. Tuż za nim, na filarze, umieszczono tabernakulum,

a nad nim – drewniany krzyż, przedstawiający Pana Jezusa z jedną opuszczoną ręką (scena zdjęcia Chrystusa z krzyża). Po stronie północnej od prezbiterium wisi obraz św. Judy Tadeusza, a po południowej Matki Bożej Częstochowskiej.

Parafia nie posiada własnego cmentarz, korzysta z dwóch cmentarzy komunalnych („starego” i „nowego”). Znajdują się one na obrzeżach miasta. Oba cmentarze, oddzielone drogą, ogrodzone siatką, zajmują łącznie powierzchnię ponad 2 ha. Na „starym” cmentarzu znajduje się drewniana kaplica przedprogrzebowa o dachu dwuspadowym, z niewielką, strzelistą wieżyczką zwieńczoną krzyżem. Całość ma wymiary 7 m na 12 m. Wewnątrz kaplicy na północnej ścianie wisi krzyż. Na wyposażenie obiektu składają się także m. in. katafalk i ławki. Najstarszy zachowany nagrobek datuje się tutaj na rok 1916. Na „nowym” cmentarzu zaczęto grzebać zmarłych dopiero od roku 1990.

Plebania wraz salką katechetyczną, kancelarią i mieszkaniem dla księdza proboszcza (na piętrze) przylega bezpośrednio (od strony północnej) do kościoła. Została ona wybudowana na początku XX w. wraz z kościołem.

W 1997 r. do parafii należało ok. 2000 katolików, a w 2017 r. – 2300. Zamieszkują oni następujące miejscowości: Dębowo, Głogowo Małe, Głogowo Duże, Końcewo, Niedźwiedzi Róg, Oko, Onufryjowo, Osady Leśne, Osiniak, Piaski, Popielno, Ruciane (ul. Boczna, Dworcowa, Dybówek I, Dybówek II, Guzianka, Kokoszka, Kowalik, Mazurska, Słowiańska, al. Wczasów), Skonał, Szeroki Bór Piski, Warnowo, Wejsuny, Wygryny, Wierzba, Wólka, Zamordeje.

W ostatnim sześćdziesięcioleciu rządcami parafii byli: ks. Franciszek Mączka – do 1956 r. używał przybranego imienia i nazwiska Franciszek Bieniasz (1949-1957), ks. Wenancjusz Maćkowiak (1957-1961), ks. Ludwik Białek (1961-1975), ks. Jan Żołnierkiewicz (1975-1983), ks. Henryk Cimochocki (1983-1985), ks. Czesław Giza (1985-1989), ks. Stanisław Ławrynowicz (1990-2020), ks. Waldemar Barnak (od 2020 r.). Z parafii pochodzą m.in. ks. Stanisław Tkacz, o. Romuald Jaworski OFM, o. Adam Zadroga OFM Cap., ks. Łukasz Gołaś oraz s. Elżbieta Tkacz SAC.

Pisz. Z dziejów miasta i powiatu, red. J. Maciejewska, W. Korycka i in., W. Korycka, Olsztyn 1970; J. Śliwiński, *Z dziejów Rucianego-Nidy i okolic*, Olsztyn 1993; K. Bielawny, *Dzieje parafii Nawiady, Ukta, Piecki i Ruciane w latach 1397-2000*, Olsztyn 2009; *Schematyzm Diecezji Elckiej 2012. Stan z 15 września 2012 r. w roku Jubileuszu XX-lecia istnienia Diecezji Elckiej*, red. A. Skowroński i in., Elk 2012, s. 453-455; W. Guzewicz, R. Skawiński, *Pisz i okolice. Studium historyczne kościołów i parafii dekanatu piskiego*, Elk 2014, s. 57-64; *Schematyzm Diecezji Elckiej 2017: w roku Jubileuszu XXV-lecia istnienia Diecezji Elckiej. Stan na 1 października 2017 r.*, [opr. M. Maczan], Elk 2017, s. 195.

Ruciane Nida (Trójcy Świętej)

Pierwsze informacje o Nidzie pochodzą z końca XVI w. Według mapy Kacpra Hennenbergera istniała tu w owym czasie wioska rybacka. Nazwa Ruciane pochodzi od terminu ruda. W okolicach Rucianego istniały bowiem licz-

ne hamernie, smolarnie, dziegciarnie, wypalarnie węgla drzewnego. W 1679 r. stał w Nidzie murowany młyn nad rzeką Nidką, przy jej ujściu do jeziora. Na miejscu owej dawnej wioski rybackiej i osady młynarskiej założono w 1699 r. osadę szkatułową. Wokół Nidy powstawały inne osady szkatułowe, jak na przykład Dybówko, Kowalik, Pólko i Wólka. Tworzyły się one prawdopodobnie w miejscach dawnych smolarni, hamerni, wypalarni węgla drzewnego. Nida – nazwę swą wywiodła od starszej nazwy jeziora i rzeki o tej samej nazwie. W 1880 r. znajdował się w Nidzie Urząd Stanu Cywilnego, a w latach dziewięćdziesiątych XIX wieku uruchomiono tu szlak wodny prowadzący z Giżycka do Mikołajek, Rucianego i Piszca oraz założono szkołę.

Wraz z osadnictwem polskim nastąpił szybki rozwój Nidy. Wybudowano tu m.in. Zakłady Płyt Pilśniowych i Wiórowych, dzięki czemu powstała duża dzielnica przemysłowa i mieszkaniowa. Na rozwój miejscowości wpłynęło także ożywienie ruchu turystycznego i utworzeniu miasta Ruciane Nida (1966 r.), w skład którego włączono obszar Rucianego, Nidy i części pobliskich miejscowości.

Myśl o utworzeniu parafii w Rucianem Nidzie (na terenie dawniej osady Nida) powstała w latach osiemdziesiątych ubiegłego stulecia. Wówczas też zakupiono grunt pod przyszły kościół i przystąpiono do jego budowy. Plac pod świątynię poświęcił bp Julian Wojtkowski 22 czerwca 1986 r. Świątynię pw. Trójcy Świętej w Rucianem Nidzie budowano w latach 1986-1991. W tym czasie bp Edmund Piszcz utworzył kanonicznie parafię (dekret wszedł w życie 1 stycznia 1990 r.). Poświęcenia kościoła dokonał bp Wojciech Ziemia 18 czerwca 2000 r., w uroczystość Trójcy Świętej. Parafia włączona jest do dekanatu św. Huberta w Piszcu.

Kościół pw. Trójcy Świętej ma wewnątrz o okładzie jednonawowym, sklepienie nawy głównej przypomina odwrócone dno łodzi (boazeria). Gmach zbudowany został z cegły czerwonej na rzucie trójkąta, w stylu nowoczesnym. Z zewnątrz przypomina on rozpięty żagiel zwieńczony krzyżem, a wewnątrz z sufitu „patrzy” dno łodzi. Kościół zaprojektowano jako dwa przyległe trójkąty, w których szczytach umieszczone zostało prezbiterium. Nawę główną nakryto dachem dwuspadowym, nawy boczne jednospadowym. Powierzchnia użytkowa obiektu wynosi 484,96 m², a kubatura 4601 m³. Może on pomieścić do 1000 wiernych, w tym ok. 300 na chórze. Wymiary kościoła: długość – 30 m, szerokość – 20 m, a wysokość (do krzyża) – 16 m.

W centralnej części świątyni na ścianie prezbiterium umieszczone jest tabernakulum (z dwoma skrzydłami), z napisem JESTEM. Przypomina ono krzew wkomponowany w promienie wychodzące od Ducha Świętego, którego symbolizuje gołębicą umieszczona nad tym tabernakulum.

Ołtarz soborowy stanowi prosty stół wykonany z białego marmuru, podobnie jak podstawa tabernakulum i ambonka. Ambonkę umieszczono od strony zachodniej ołtarza, natomiast chrzcielnicę po stronie wschodniej.

Naprzeciw ołtarza znajduje się wsparty na dwóch filarach chór z drewnianą balustradą. W głębi organy elektroniczne. Pod chórem mieści się zakrystia; wydzielono ją z części nawy bocznej (dawniej znajdowała się na chórze).

Ściany kościoła zdobią wykonane z ciemnego drewna płaskorzeźby Drogi Krzyżowej, umieszczone w jasnej ramie, zwieńczonej krzyżem, oraz cztery obrazy: Matki Bożej Częstochowskiej, Miłosierdzia Bożego, św. Józefa oraz Chrztu Pańskiego.

Dzwonnica usytuowana jest na placu przed kościołem, w odległości 7 m od wschodniego ogrodzenia. Ma ona konstrukcję metalową, wznosi się na wysokość 13 m. Na dzwonnicy zawieszono trzy dzwony o masie: 700 kg (zamocowany w środku przęsła, na wysokości 9 m), 420 kg (zamocowany z lewej strony, na wysokości 8,5 m), 220 kg (zamocowany z prawej strony, na wysokości 8 m).

W okresie wakacyjnym, tj. w lipcu, sierpniu i do połowy września, jest odprawiana Msza św. w miejscowości Krzyże. Dawniej była ona odprawiana w Ośrodku Mleczarskim (wypoczynkowym). W roku 2006 ówczesny proboszcz ks. Marek Święch postawił ołtarz z zadaniem na terenach otrzymanych od Nadleśnictwa w Krzyżach. W sierpniu 2009 r. bp Romuald Kamiński poświęcił tę kaplicę, a dekretem bpa Jerzego Mazura z 2012 otrzymała ona tytuł Wniebowzięcia NMP (odpuść 15 sierpnia).

Parafia nie posiada własnego cmentarza. Korzysta z dwóch cmentarzy komunalnych („starego” i „nowego”). Znajdują się one na obrzeżach miasta. Oba cmentarze oddziela droga. Zajmują łącznie powierzchnię ponad 2 ha. Na „starym” cmentarzu znajduje się drewniana kaplica przedpogrzebowa o dachu dwuspadowym, z niewielką strzelistą wieżyczką zwieńczoną krzyżem. Całość ma wymiary 7 m na 12 m. Najstarszy zachowany nagrobek datuje się tutaj na rok 1916. Na „nowym” cmentarzu zaczęto grzebać zmarłych dopiero od roku 1990.

Plebania, jednopiętrowa, z użytkowym poddaszem, usytuowana jest po wschodniej stronie kościoła. Jej powierzchnia wynosi 472,6 m². Plebanię podbudował proboszcz ks. Czesław Giza w 1989 roku.

W 1997 r. do parafii należało ok 3800 wiernych, a w 2017 r. – ok 2400. Parafię tworzą miejscowości: Karwica Mazurska, Krzyże, Leśniczówka Pranie i Ruciane Nida (ulice: Akacja, Białe Osiedle, Brzozowa, Gałczyńskiego, Gwarna, Harcerska, Jana Krajeckiego, 11 Listopada, Klonowa, Kolejowa, Krótką, Kwiatowa, Leśna, Ogrodowa, Podleśna, Polna, Słoneczna, Sosnowa, Szkolna, Wiejska, Zielona i Żeglarska).

Pierwszym proboszczem parafii był ks. Czesław Giza, uprzedni proboszcz parafii pw. Matki Boskiej Ostrobramskiej w Rucianem Nidzie (od 1 stycznia 1990 r.). Urząd ten pełnił do 2005 r. Kolejnymi proboszczami byli ks. Marek Święch (2005-2016) i ks. Jan Ostrowski (od 2016 r.). Obok proboszcza w parafii pracuje jeden wikariusz. Z parafii pochodzą m.in. ks. Jerzy Galiński, ks. Jerzy Więcek, o. Henryk Więcek TJ, ks. Radosław Góralski, ks. Konrad Sobiecki, ks. Adam Żelobowski, ks. Piotr Bącznyński.

Pisz. Z dziejów miasta i powiatu, red. J. Maciejewska, W. Korycka i in., W. Korycka, Olsztyn 1970; J. Śliwiński, *Z dziejów Rucianego-Nidy i okolic*, Olsztyn 1993; K. Bielawny, *Dzieje parafii Nawiady, Ukta, Piecki i Ruciane w latach 1397-2000*, Olsztyn 2009; *Schematyzm Diecezji Elckiej 2012. Stan z 15 września 2012 r. w roku Jubileuszu XX-lecia istnienia Diecezji Elckiej*, red. A. Skowroński i in., Elk 2012, s. 456-458; W. Guzewicz, R. Skawiński, *Pisz i okolice. Studium historyczne kościołów i parafii dekanatu piskiego*, Elk 2014, s. 65-71; *Schematyzm Diecezji Elckiej 2017: w roku Jubileuszu XXV-lecia istnienia Diecezji Elckiej. Stan na 1 października 2017 r.*, [opr. M. Maczan], Elk 2017, s. 196; P.T. Bączyński, *Rys historyczny parafii pw. Świętej Trójcy w Rucianem Nidzie w latach 1990-2018*, Olsztyn 2019 [mps BUWM].

* * *

Churches and Parishes of the Diocese of Elk (Part 20)

Summary

The article presents the church centers in Rajgród (Nativity of the Blessed Virgin Mary), Regielnica (Saint Joseph, Spouse of the Blessed Virgin Mary), Rożyńsk Wielki (Saint Stephen) and two in Ruciane Nida (Our Lady of Mercy and Holy Trinity).

Keywords: Rajgród, Regielnica, Rożyńsk Wielki, Ruciane Nida, Diocese of Elk, Catholic Church.

Bibliografia

- Bielawny K., *Dzieje parafii Nawiady, Ukta, Piecki i Ruciane w latach 1397-2000*, Olsztyn 2009.
 Guzewicz W., *Kościoły i parafie ziemi elckiej*, Elk 2008.
 Guzewicz W., *Kościół rzymskokatolicki na ziemi elckiej po II wojnie światowej (1945-1992). Uwarunkowania i struktura*, „Rocznik Elcki” 3(2007), s. 72-98.
 Guzewicz W., *Ocalić od zapomnienia: Parafia Rożyńsk Wielki*, Elk-Rożyńsk Wielki 2006.
 Guzewicz W., *Parafia Rożyńsk Wielki (historia – ludność – miejsca kultu)*, „Civitas et Lex” 8(2021), nr 2(30), s. 73-87.
 Guzewicz W., *Parafia Rożyńsk Wielki 1958/1982-2008*, Elk 2008.
 Guzewicz W., *Przeszłość i terażniejszość kościołów i parafii dekanatu pw. św. Antoniego Padewskiego w Białej Piskiej*, Elk 2012.
 Guzewicz W., *Rajgród*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. 16, Lublin 2012, kol. 1175-1176.
 Guzewicz W., *Sanktuaria diecezji elckiej*, Elk 2011.
 Guzewicz W., Skawiński R., *Pisz i okolice. Studium historyczne kościołów i parafii dekanatu piskiego*, Elk 2014.
Pisz. Z dziejów miasta i powiatu, red. J. Maciejewska, W. Korycka i in., W. Korycka, Olsztyn 1970.
Schematyzm Diecezji Elckiej 2012. Stan z 15 września 2012 r. w roku Jubileuszu XX-lecia istnienia Diecezji Elckiej, red. A. Skowroński i in., Elk 2012.
Schematyzm Diecezji Elckiej 2017: w roku Jubileuszu XXV-lecia istnienia Diecezji Elckiej. Stan na 1 października 2017 r., [opr. M. Maczan], Elk 2017.
 Wiśniewski J., *Dzieje osadnictwa w powiecie augustowskim od XV w do końca XVIII wieku*, w: *Studia i materiały do dziejów Pojezierza Augustowskiego*, red. J. Antoniewicz, Białystok 1967, s. 13-294.